

a vizsgálatból eredő költségeket az azt elrendelő kamara terhére rója. Végre a 13-ik és utolsó cikk, mely az eredeti tervezetben nem létezett s a parlament indítványára vétetett fel, így hangzik: «A bizottság hatásköre megszűnik azon esetben, ha a vizsgálatot elrendelő kamara feloszlatatik». Tudni kell itt, hogy Belgiumban a senatus épp úgy feloszlatható, mint a kamara, valamint egyik kamara is a másik nélkül. Ezt az indítványt egyhangúlag elfogadták, nem úgy azonban egy másik indítványt, mely ekkép szólt: «A bizottság hatásköre felfüggesztetik és tárgyalása megszakad, ha az ülészak véget ér, vagy ha az üléseket a király elnapolja.» Ezzel szemben az igazságügyminister egy ellenmódosítványt terjesztett elő, mely el is fogadtatott, s melynek értelmében: «A bizottság működését felfüggeszti az ülészak bezárása, hacsak a kamara máskép nem határoz». Franciaországban, egészen ellenkezőleg, a parlamenti gyakorlat megadja a bizottságoknak a jogot, hogy üléseiket folytathassák a kamara elnapolása esetén is.

Elég sajtóságosan, a fentebb vázolt belga törvény hallgat arról, hogy vajjon a bizottság tartozik-e közölni a bíróságokkal az általa beszerzett okiratokat, vagy az előtte tett tanuvallomásokat. Abban is hiányos a törvény, hogy nem dönti el, vajjon van-e joga a bizottságnak bekérni az igazságszolgáltatástól a vizsgálati adatok közlését. Mindkét kérdés természetesen felettebb fontos a gyakorlat szempontjából.

—†—

* * *

Archives de l'anthropologie criminelle, de criminologie et de psychologie normale et pathologique. 1890. 15 juillet Nr. 46.

A beceses folyóirat, melytől megszoktunk úttörő eszméket hallani a sociologia és psychologia terén, hosszabb tanulmányt kezd el *Gauckler*-től a büntetésről és a büntetőjog functiójáról, sociologiai szempontból. («De la peine et de la fonction du droit pénal, au point de vue sociologique.») Az alábbiakban főbb vonásaiban kíséрни akarjuk *Gauckler* eszmemenetét, melylyel a büntető politikát egy új és érdekes oldalról kíséرli megvilágítani.

Ez az új oldal röviden abban nyilatkozik, hogy Gauckler nemcsak a büntettet, de magát a büntetést is mint társadalmi tünetet tárgyalja, melynek definitióját ekkép adja: «A büntetés a társadalomnak egy törvény áthágása folytán érezett különböző visszahatásai kifejezése, a mennyiben azok a társadalom által az áthágás elkövetőjével szemben alkalmazott bizonyos rendszabályokra vonatkoznak».

És valóban a büntetőjog, a mennyiben a társadalmi jelenségek egy meghatározott kategóriáját öleli fel, nem a büntett, hanem a büntetés által nyeri közelebbi meghatározását. A büntetőjog nem az a jog, mely a büntetteket szabályozza, hanem az, a mely a büntetést állapítja meg. A büntetést épp ezért nem úgy kell tekintenünk, mint bármely törvényhozó önkényétől függő rendszabályt, hanem mint az egész társadalom manifestációját, mint egy társadalmi tünetet, melynek sajátságos, többszörös okai vannak, s mely meghatározott törvényeknek van alávetve.

Erre az alapra helyezkedve kell vizsgálni mindenekelőtt, hogy mi a büntetés, minő elemek föltételezik, mi ez elemeknek viszonylagos fontossága, s mily törvények alatt áll mindegyiknek fejlődése. Kétséget nem szenved, hogy büntetés csak ott van, a hol azok a társadalmi reakciók, melyeknek a büntetés resultansa, beállanak és pedig beállanak elegendő intensivitással, hogy a társadalom szervezett hatalmát beavatkozásra bírják. Bizonyos, hogy általános sociologiai szempontból, mint Gauckler például felhossa, az amerikai lynchelés is valóságos büntetésnek volna tekinthető, s épp úgy a gonosztevőnek kizárása a társadalmi körökből, vagy az áldozatnak megtérítendő kártalanításban való elmarasztalás. Úgyde a két első esetben hiányzik a társadalmi reactio jogi szervezete, a harmadik esetben pedig a reactio csakis egyéni és nem társadalmi.

A büntetés hármas eleme a következő: 1. a társadalmi reakciók természete, melyeknek kifejezése; 2. a különböző reakciók intensivitása; 3. fejlődésüknek törvénye. Viszont a büntetést előidéző társadalmi reakciókat Gauckler két főkategoriába osztja. Egy részük a társadalmi együttlét védelmét övrendszabályokkal akarja elérni a javíthatlan delinquensek ellen, javító neveléssel a javíthatók és elrettentéssel az utánczókat ellen; más részük pedig bizonyos ösztönök és érzelmek kielégítését keresi a delinquensek-

kel szemben alkalmazott rendszabályokban. Amazok hasznossági vagy utilitarius, emezek tisztán erkölcsi vagy érzelmi reakciók.

Az utilitarius rendű visszahatások közt első helyen veszi fel Gauckler azt, a mely a megfélemlítésre, elrettentésre támaszkodik. A modern ember erkölcsi világa nagyon kevésé altruista; összeütközések esetén szükség, hogy az altruista ösztönök magában az egoismusban, a személyes érdekekben leljenek támaszt. És ezt az eredményt biztosítja a bántódástól való félelem, melylyel valamely tiltott cselekmény elkövetője fenyegetve érzi magát. A criminalitás szaporodása — jegyzi meg Gauckler — nem bizonyosság a büntető fenyegetés és az elrettentő büntetés sikertelensége mellett. Csak azt bizonyítja, hogy a megtorlás módjai annyira szelidültek, hogy a büntetés példássága nagyot csökkent. Hogy ez okoskodás csakugyan igaz, érdekes példákkal illusztrálja Gauckler azon államok kimutatásaiból, melyekben a börtönbüntetés megőrizte szigorú jellegét, s melyekben épp ezért a criminalitás állandó csökkenésben van. Így a *Howard Association* 1890-iki jelentése constatálja, hogy a foglyok száma 1877—78-ban az állami letartóztatási intézetekben 20'833 volt; 1889—91-ben e szám 13'076-ra szállott alá, azaz 7000-rel csökkent. Annnyival inkább lehet az eredményt az angol szabadságbüntetési rendszer szigorának tudni be, mert ugyanez a fogyás nem észlelhető oly delictumoknál, melyekre csupán pénzbüntetés van megállapítva. De továbbá az 1890-iki antwerpeni nemzetközi büntető-congressus jegyzőkönyveiből is kiténik, hogy Luxemburnak éppen a csavargókra rótt büntetés szigorításával (víz és kenyér az első négy nap s azután minden másodnap) sikerült számukat 80⁶/_o-kal csökkenteni.

Másrészt bizonyos büntetések végrehajtása szigorításának szükségét maguk a criminalisták is elősmerik. A nemzetközi büntetőjogi egyesület 1891-ben Halleban összeült német osztálya egyhangúlag nyilatkozott a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetések súlyosbítása mellett (sötét zárka, bójtölés, kemény fekhely stb.).

De bár ezek így vannak, nem lehet tagadni, hogy újabban a tapasztalat a delinquensek egy egész osztályával szemben kimutatta az elrettentés sikertelenségét. Noha bizonyos az, hogy még a szokásszerű büntetteseknél is nem mindig a szokás, de néha a számítás is közrehat a büntett elkövetésére, s így a

büntetés elrettentő, megfélemlítő jellegét semmi oka nincs a törvényhozónak elejteni, mégis kétségtelen, hogy a statisztika a büntetteknek egy egész seregét mutatja a javíthatlan recidivisták, a professionatus büntettek nagy tömege részéről, kikre a büntető fenyegetésnek nincs hatása. Ez oka annak, hogy egy új tudományos mozgalom támadt, mely e javíthatlan büntettek természetével és az ellenök foganatosítandó rendszabályok tanulmányozásával foglalkozik. Nevezetesen Franciaországban nyilvánul a társadalmi viszszaadásnak e neme egészen specialis eszközökben, a milyen a *relegatio*, a javíthatlanoknak tartott visszaesőkkel szemben.

Elrettenteni a bűnöst valóban nem annyi, mint megjavítani őt. Mert világos, hogy ha alkalmilag kikerülhetőnek fogja látni a büntetést, nem fog meghátrálni előtte. Másfelől a fájdalom kívül egyéb módok is vannak a visszaesés meggátlására, melyek humanitarius felfogásunkkal jobban összeférnek; innen büntető rendszerünk további átalakulása a munka, mint erkölcsi és nemesítő tényező kötelezővé tételeben.

«*Marat mint természettudós*» (Marat physicien) a következő czikk czíme, melyben *Diderot* érdekesen fejti ki a terreur gyászos emlékezetű vezérférfiának természettudományi extravagantiáit. Marat jellemének, temperamentumának és dispositióinak lélektani és pathologiai felfogásához mindenesetre figyelemreméltó adatokat nyújt gondolkozásának, tudományos célzatainak és methodikájának ismerete. Harmincz éves volt, mikor már mint orvos szerzett állást magának Artois gróf szolgálatában s ez idő óta, egész addig, míg féltelen, lázas életének Corday tőre véget vetett, tudományos kiadványai egymást érték. Nem egyszer vett részt akadémiái pályázatokon műveivel, sőt a «Gyógytani villamosságról» (*Memoire sur l'électricité medicale*) írt műve a roueni akadémián díjat is nyert 1783-ban. Övének gyanít *Diderot* egy újabban felfedezett kézirati művet is az optikáról.

Első műve is optikai volt s 1780-ban jelent meg. Czíme: «*Découvertes sur la lumière.*» Ebben *Newton* elméletét támadja meg a prizmatikus sugártörésről, s általában már ekkor annak a felforgató szellemnek mutatkozik, a mivé később a forradalom tette volt.

Optikai tanulmányain kívül az égés természetével is behatóan foglalkozott. A tűzre vonatkozó elméletek akkor még igen zavarosak voltak. Sok tudós olybá tekintette azt, mint a

testekben különböző adagokban felhalmozott anyagot. Marat ki-méletlenül támadja meg ez elméleteket s a phlogistikából me-ritett érvekkel mutatja ki tarthatlanságukat; de maga is épp oly zavaros lesz, mert egy tüzes fluidum feltételezéséhez folyamo-dik, mely minél sűrűbb, annál átlátszóbb s melynek az a tulaj-donsága, hogy a fénysugarakat magához vonja és eltéríti. És bár ez a fluidum nem anyag, azért mégis súlylyal bír, a mit azzal bizonyít, hogy 16 uncia súlyú ezüst golyó izzó vörösre hevítve $5\frac{1}{2}$ gránal lett súlyosabb. Egy 15 unciát nyomó vörös réz golyó pedig fehérik hevítve két gránal gyarapodott súlyban, habár három gránt a tűzben elvesztett. Ez a tűzfluidum, teszi hozzá Marat, rendkívüli keménységű, mivel a legkeményebb testeket is áthathatja. Mikor ezek a nap hatása alatt fölmelegednek, a ben-nök tartalmazott tűzgömböcskék mozgásba jönnek a nap sugarai-tól, melyeknek önmagokban nincs melegök s a melegnek csak közegei, nem pedig forrásai.

Áttér ezután Marat a testek égésére, olvadására és el-illására. Az égés processusát a levegő és a testekben levő tüzes fluidum közötti nyomási egyensúly megszakadásának tartja, mintha tudomása sem lett volna Lavoisier és Scheele fölfedezéseiről a levegő összetétele és az éleny szerepe felől az égés folyamatánál. Épp oly különöz a mennydörgés okai felől alkotott hypothesis is, a melyet a földből fölszálló robbanó vegyületek meggyula-dásának tulajdonít a villamos szikra következtében. Egyáltalában mindig a tüzes fluidummal magyarázza a hő tüneteit s hizeleg magának, hogy vizsgálódásai által mind e tényeket az észszerű mechanika törvényeire tudta visszavinni.

Jelentékenyebbek Maratnak a villamos gyógymód alkalmazása körül tett észleletei. 1872-ben és két évvel utóbb megjelent tanulmányai közül a villamosság köréből («Recherches physiques sur l'électricité» és «Mémoire sur l'électricité medicale»), utóbbi a roueni akadémia azon pályakérdésére kívánt válasz lenni, hogy: mily határig és mily föltételek alatt alkalmazható úgy a positiv mint a negativ delejesség és villamosság a beteg-ségek gyógymódjánál? Marat dolgozata nem érinti a delejesség kérdését, de a villamosság körül tett tanulmányai elnyerték a pálmát.

De Marat ebben a kérdésben is csak a dörzsölés útján előidézett villamossági tüneteményekre szorítkozott. Galvani nagy

fölfedezése még csak két évvel utóbb következett be. Volta oszlopa pedig csak e század végén lön ismertté.

Mindamellettt a villamos gyógymódnak már voltak hírneves szószólói s ezek között Bertholon abbénak e tárgyról négy évvel előbb megjelent művét Marat éles kritikával bonczolja szét. Tagadja a levegőben elszórt villamos áramnak befolyását s kísérletek útján igyekszik bebizonyítani, hogy egy szoba levegője, melybe egy villamfejtő géppel összeköttetésben álló elszigetelt vezető szolgál, sokkal jobban van telítve villamossággal, mint a légkör a legzivatárosabb időben. Úgy de ő számos beteget eredménytelenül tett ki huzamosabb hatásnak a nélkül, hogy bármekkora sikert ért volna el. Elveti tehát az emberi test belsejében spontán előidézhető villamosság theoriáját. De a géppel való közvetlen érintkezés vagy fürdő által eszközölt positiv elektrizálásban sem hisz, s azt állítja, hogy sem az érverést, sem a vérkeringést, sem a test hőmérsékét nem látta ez által módosítva s a transpiratio is csak kevésbé emelkedett. Végül a villamos üteg elsütése következtében megölt állatok bonczolása is azt derítette ki előtte a csekély sérülésből következtetve, hogy halálukat inkább idegrángás okozta.

Csupán a csontok, izmok, véredények, mint a fluidum legjobb vezetői némely bántalmainál fogadja el a kezelés esetleges jó hatását, tehát daganatoknál, bőrkiütéseknél, fagyásnál, görcsnél, köszvénynél, bénulásnál, ellenben nem ismeri el a bél bántalmainál, sőt veszélyesnek tartja minden fajta kelésnél, mert azt érleli és elősegíti a mérges anyagok beszívódását.

Nemsokára Marat munkássága ujólag az optika felé fordult s 1784-ben közrebocsátotta «Notions élémentaire d'optique» című művét. Majd két év mulva Newton fénytanát fordítja le. Mint a hő vizsgálatánál, a fény elméletében is egyezik Marat kora tudásaival' abban, hogy a fényt a fényes testek által minden irányban kilövelt gömbtestecskek hatásának tulajdonítja, de azon okok szerint, melyek azt különbözöképen módosítják, általában négy főfelosztást tesz. Azok az irányváltozások melyeket a sugarak a test felületein szenvednek, a katoptrika tárgyai, azok pedig, melyeket a testek közegein áthatolva szenvednek, a dioptrika tárgyat képezik. De Marat még ezeken kívül két más csoportját veszi fel a fényelhajlásoknak, egyiket, melyet opisoptrika név alatt tárgyal, s a másikat, melynek tünetényeit a

peroptrika körébe utalja s mely a fénynek a testek kerülékein történő töréseit öleli magába.

Mind e tanulmányok, értekezések szerint, egészen magukon hordják Marat egyénisége bélyegét. Neki dicsőség kell minden áron, ezt a laboratoriumok türelmes munkássága nem nyújthat számára, azért többet ér vakmerően támadni a nagy elméleteket, melyek hírt, nevet szereztek szerzőiknek, s kiknek dicsőségében így könnyű szerrel lehet sütkérenzi.

Késéskivül legfontosabb adalékai a füzetnek Maraudon de Montyel terjedelmes kutatásai az elmekórosok tetoválása felől («*Contribution à l'étude clinique des tetovages chez les aliénés*»). Az emberi test tetoválását újabban számosan igyekeztek symptomatikus összefüggésbe hozni részben a criminalitással, részben a prostitúcióval, így az olaszok közt Salsotto, Roselli, Séveri, Lucchini, Gurruri, Filippi s legfőképp Lombroso, Dániában Berghi, Spanyolországban Sallilis, Németországban Joest és Kaberlandt, Angliában Hansen, Franciaországban Variot. De az elmekórosok tetoválásai eddig kevés figyelmet keltettek. Sőt Vassi, Lévi, Séveri, Paoli és Lombroso egyenesen oda nyilatkoztak, hogy az elmekór és a test tetoválása kizárják egymást, véleményét különösen Lombroso arra alapította, hogy az általa Párisban és Pesaróban észlelt 800 elmekóros egyén között csak négyen talált tetoválást s azok is még az elmebetegség kitörését megelőző időből származtak; a Suresneben megvizsgált 500 elmebeteg közt pedig csak tizenegy tetováltat talált, kik közül hat a börtönből került ki.

Severinek 1885-ben közzétett vizsgálódásai sem voltak alkalmasak a kutatók buzgalmét fokozni, mert e jeles orvos szintén úgy találta, hogy az elmebetegek közt csak 4⁰/₁₀₀ van tetovált, s ezeknek is 60⁰/₁₀₀-a börtönből került ki, a mi e régebbi tetoválások és a későbbi elmekór közötti összefüggést illeti, arra nézve semmi adat nem volt föllelhető, legfeljebb Paoli említett egy valóságos ürültet, a ki elmebetegsége alatt egy istenképet rajzolatott magára triangulumban s egy kiterjesztett szárnyú angyalt.

Szemben ezzel most Montyel constatálja, hogy a test tetoválása az elmekórosoknál sokkal gyakoribb, mint az olasz elmeorvosok hiszik. Ő 1887-ben 600 kezelése alatt álló beteget vizsgált meg, a kik között 79 tetováltat talált, azaz 13⁰/₁₀₀-ot, tehát háromszorosát az előbbi kollégái által feltüntetett számnak. De a mi még jobban meglepte, az az elmekór és a túrajz con-

cret typusa közti szoros symbolikus összefüggés volt. Egyik beteg például örültségi rohamában tetováltatván magát, állapotához egész jelentésszerű vonatkozású rajzokat választott.

Tanulságosnak véljük az értekező által részletesen leírt 17 kóresetből is kiragadni néhány jellemző részletet, melyek igazolni látszanak föltevéseit.

Első megfigyelése egy 40 éves marseillesi tengerészre vonatkozik, kit neje ellen elkövetett gyilkossági kísérlet miatt tartóztattak le. Örültsége azon kezdődött, hogy üldöztetve hitte magát, ételeiben különös ízt és szagot vélt fölfedezni, mintha meg akarták volna mérgezni. Két előkarján látszott tetoválas, a jobbon két keresztbe fektetett evező s közepén háromszínű zászló, balkarján egy horgony, ily aláírással: «1857 julius». Az egész hivatásszerű tetoválo munkája volt, kinek 50 centime-ot fizetett. Egy este megszökött a tébolydából, betörve egy ablakot s csak másnap találták fel a mint nevéhez lopózott. Igen erős és hegyes kés volt nála, s észrevették, hogy frissen van tetóválva mellén. Sohasem tudták meg, hogy miért és mimódon adta alá magát ez újabb műtétnek. A rajz jobb melle fölött kihívó tartású nőt ábrázolt rövid szoknyában, mezitláb, szétbontott hajjal, a mint egy pohárba valami folyadékot önt, alatta a felírás: «*A bűn!*» Bal melle fölött ellenben egy komoly tartású tengerész látszott, ki felemelt jobbában tört tart, alatta e fölírás: «*A boszú!*» Mint látszik tehát, a beteg, ki rajzolni éppen nem tudott, rövid tartamú szökése alatt is gyilkos szándékának és rögeszméjének megörökítésével foglalkozott.

Még érdekesebb egy 33 éves postás esete, ki vallásos hallucinációkban szenvedett s magát isten boszuló karjának tartotta, ki lesujt az istenkáromlókra. De az ördög meg akarja akadályozni, hogy véghezvigye az Úr akaratát. Tiszta utánczásból már 16 éves korában tetováltatta jobb karját egy nő által, habár nagyon szenvedett alatta. Az ügyesen szerkesztett kék rajz egy kötél tánczosnőt ábrázol, phrigiai sapkában, jobbkezeben lobogó, felette egy csillag R. F. betűk közt, lentebb L. K. B. betűk s a tánczosnő alatt 1870 évszám. A beteg meg volt győződve, hogy e jelek arra szolgálnak, hogy őt a gonosz lélek incselkedései elől megmentsek, s biztosítsák számára a halhatatlanságot; épp ezért az operatiót egyre újból kezdte, minden lehető módon

szénport és tintát igyekezve beszerezni, hogy a bőrére tetovált rajznak nagyobb tartósságot biztosítson.

Látnivaló ezekből a szoros összefüggés, mely a korábbi tetoválások és a későbbi téboly természeté között van. És az értekező csakugyan úgy tapasztalta, hogy az obscén tárgyú képek mosdatlan beszéddel jártak rendesen; a vallási tárgyú tűrajz mystikus öröltre vallott, a kinek bőrét koronás királynő díszítette, az királynők szerelméről álmodozott. Igaza van tehát Lacasagne-nak, midőn azt tanácsolja, hogy számba kell venni a rajzok emblematisz jellegét, mert becses adatokat szolgáltatnak ezek a tetováltak erkölcsi eszmeköréhez, gondolkodásukhoz, eszményeikhez, intim s néha be sem vallható emlékeikhez.

Erre mutat még több felsorolt tapasztalata is a cikkírónak. Következő esete egy oly egyén, a ki 16 éves korában nyerte a tetovált jegyeket, melyek egyik karján két madárt mutatnak, a mint esőrűkben koszorút tartanak, melyen egy szív csüng, továbbá két összefonódó szívet, I. Napoleon szoboralakját, másik karján pedig egy pipázó férfit, a mint kezét egy asszonynak nyújtja, egy ijas Cupidót, s egyéb erotikus ábrázolatokat. Az illető egyén maga választotta e jeleneteket az operateur könyvéből, mert rendkívül szerelmes természetű volt, s azt hitte, hogy hasonló emblemák biztosítják számára a diadalt az asszonyoknál. Jellemző mindenestire, hogy deliriuma is kizárólag az asszonyok körül forog. Előbb azt hitte magáról, hogy minden szeretőjét megölte, majd azt, hogy kis lányokon követett el erőszakot, a kiket aztán kegyetlen módon eltett láb alól, végre magát hitte minden exotikus büntett elkövetőjének. E patiens különben meggyógyult.

Említ egy péket a szerző, a ki a jobbkarján a Krisztus kinszenvedése teljes jeleneteit viselte, szépen kitűzdelve. Tébolyában nagy bűnösnek hitte magát, sopánkodott, hogy elvesztette üdvösségét s örök kárhozatra van szánva. Egy titokteljes szózat megsugta neki, mit kell tennie, hogy az Urat kiengesztelje, s az óta gyakran böjtölt, úgy, hogy erővel kellett torkán az ételt lenyeletni, kizárólag konyhahulladékokon táplálkozott, s minden idejét vezeklésből a szükségszékeken töltötte, honnan sokszor erővel kellett kiűzni.

Az elmekór hasonló tüneteit mutatta egy lakatos, a ki karján egy koronás nő profilját viselte, mellette nyíllal átlőtt

szívet és sírkeresztet. Ez saját vallomása szerint mindig szerette a szomorú és szép dolgokat. Előszeretettel kereste fel a temetőket, hol a sírból kikelő hangokat hallott, melyek figyelmeztették, hogy halotti szemfedője meg van már szőve, s nemsokára utánok fog menni. Deliriumában azt erősítette, hogy egy királynő van neki szánva, azért üldözik őt irigységből, de ő diadalmaskodni fog, mert acusticai összeköttetésben van a rejtélyes királynővel, ki szívét s trónját szánta neki.

Az autotetoválásnak egy érdekes esetéről is tud felvilágosítást adni a szerző. Ez egy kőműves, a ki 12 éves korában maga végzett tetoválást karjain, mely czélra chinai tust és tüt használt. A kép, mely bal előkarján látszott, meglehetősen kezdetleges, de épen megőrzött keresztet mutatott.

Talán a figyelemre legméltóbb kóreset mégis egy csizmadiáié, ki testi sértés miatt már két ízben volt elítélve. Ez háta egész hosszában egy sisakos, fegyveres Romulus alakját tetováltatta magára, 28 cméternyi nagyságban; két keble közt a szent család képe volt látható, felette kiterjesztett szárnyú galambbal, balkarján felül Mehemet Ali koronás alakja, alól egy varázsló, jelmezben; jobb karja Kléber tábornokot mutatta igen szép kivitelben, azután két keresztbe helyezett kulcsot, keresztbe tett babérágat, a beteg nevének kezdőbetűit, jobb keze feje vadmacskát, balcizmója a térdén felfül egy szaladó pojáczáat, a mint egy felfordított széket emel, egy más kötél-tánczost lefordított seprűvel, egy harmadikat, jobbkezében nyúl, a balban egy pecsenyesütő, alatta a felirat: «ha megcsíplek», s ez évszám 1850. A jobb cizma elő részén közvetlenül a térd fölött egy női mellkép. Mindezek egy kóbor arab tujének művei voltak s az operatio egy hónapig tartott, mely idő alatt a patiens, ki akkor Afrikában katonáskodott, ingyen lakást és kosztot adott a művésznek. A csizmadia az arab asszonyoktól kapott kedvet a tetoválásra, a képek közül a katonai és vallási tárgyuakat választotta maga, utóbbiakat azért, mert mint katonának nem volt alkalma gyakran járni templomba. Mikor kitört rajta az örültség, a hadviselés átalakításával foglalkozott, napjait terjedelmes iratok fogalmazásával töltötte, melyeket hármassal boríték alatt küldött meg a tábornokoknak. De sohasem vette a tollat addig kezébe, míg le nem térdelt, hogy felnyitott ingén vallási jeleitől kérjen inspiratiót.

Nem terjeszkedünk ki tovább Montyel orvos észleleteire, csupán azokból vont következtetéseit összegezzük még röviden, melyek abban kulminálnak, hogy a tetoválás ábrázolatai nem véletlenek, hanem az egyén gondolkozási és érzelmi módjának kifejezői, s így a későbbi téboly azoknak egész jelentését visszautkrözheti. Az emberi test tetoválásait a civilizált embernél Lacassagne méltán nevezi idiographikus jelentésűeknek s méltán hasonlítja össze jelvies ábrázolatjaikat a hieroglyfekkel, mint a melyek a vallásosság, erotismus, boszu, vagy hiúság általános érzetei megjelölésére alkalmasak.

Ugyancsak Lacassagne a test képes ábrázolatai vizsgálatánál a következő szempontokra figyelmeztet a megvizsgált egyénnel szemben: születéshely; foglalkozás; műveltség; kor; a tetoválás időpontja; technikai módszere; az operálások ismétlésének száma; azok tartama; a tetoválóra vonatkozó adatok; a rajzok leírása; fekvése; színezése; a színezésben beállt változások; a szűrásokat követő lobosodás; a tetoválások jelenlegi állapota; szándékos vagy szándéktalan elenyésztetése; a tetovált erkölcsisége.

Mindez adatok a legminutiosusabb figyelmet érdemlik meg s Montyel csak azt teszi még hozzá, hogy a foglalkozás, kor és műveltségállapot vizsgálatánál az az időpont legyen irányadó, melyben a tetoválás keletkezett. Szerinte az operáció alatt érzett fájdalom fokának constatalása is jelentőséggel bír, mint az érzékenység fokának mértéke, valamint az illető patiens tényleges időbeli vélekedése a tetoválás tényéről, mint szellemi fejlődésének bizonyítéka.

Az értekező által felsorolt esetek számából, a születés helyét tekintve, 67 esetben az operáltak a tengeri departementokból származtak. A tengerészelet egyáltalában 68⁰/₀-ot szolgáltat a tetováltak számához, holott a kaszárnya csak 18⁵/₀-ot, a börtön pedig csak 8⁷/₀-ot. Korra nézve a betegek 16⁰/₀-a tiz évvel előbb szenvedte el a műtétet, 38⁰/₀-a tizenöt évvel előbb, 68⁰/₀ pedig husz évvel előbb. A műtét megejtése idején leggyakoribb kor a 22—23 év, a mi összefügg a katonai és tengerészi szolgálat idejével.

Fontos a tetovált ábrázolatok testrészenkénti fekvésének kimutatása is, a mire nézve. Montyel adatai 35 esetben jelölik meg a jobb kart, 22 esetben mindkét kart, 14 esetben a bal

kart, ötben a mellet és a két kart, egyben a bal lábszárát s egyben a mellet, a két kart és a két lábszárát.

Igen nehéz az ábrázolatok tárgyainak helyes osztályozása. Lombroso csak négy symbolikus csoportot különböztet meg: a vallás, szerelem, harcz és a foglalkozásmód csoportjait. Ezzel szemben Lacassagne sokkal teljesebb hét kategóriát állít fel, t. i. 1. a foglalkozás, 2. katonai, 3. hazafias vagy vallásos emblemákat, 4. feliratokat, 5. szerelmi és erotikus tárgyakat, 6. metaphoricus emblemákat, 7. eszményi vagy történeti emblemákat. Montyel még ez osztályozáson is tágit, midőn elválasztja a hazafias ábrázolatokat a vallásiaktól s a szerelmieket az obscénektől.

Az általa észlelt kétszáz hetvenegy tetoválás ábrázolatai különben tárgyuk szerint ekkép oszlottak meg: szerelem 42, tárgyi metaphora 41, foglalkozásmód 20, személyi metaphora 19, tengerészlet 18, vallás 17, kezdőbetűk 16, évszámok 15, növényi metaphora 13, felirat 12, katonai tárgy 11, hazafias 11, állati metaphora 7, obscénítás 7, történelem 7, nevek 6.

Most nézzük, minő indokok folytak be a műtét végrehajtására az illetők saját bevallásai szerint. Ugyancsak a Montyel által észlelt tömegből, mint ő maga találta, a tetoválásra 18 esetben volt csupa utánzási ösztön az elhatározó ok, 13 esetben a hiúság, hatban a tétlenség, ötben a bajtársi szellem, ötben a kérkedés, négyben a szerelem, háromban a politika, kettőben a boszu s egy esetben a fiúi kegyelet.

Rendkívül meglepő, hogy az esetek közül egyetlen egy esetben sem vont maga után a műtét komolyabb következményeket, a mi pedig elég gyakori. Montyel azt mondja, hogy az érzékellenség és a megsebezhetlenség a büntettes és a degenerált közös tulajdonsága. Minden elmeagyógyász egyetért a fájdalomérzet csökkenésére nézve a tébolyultaknál. Nem úgy azonban a sebezhetlenségre nézve. Némelyek azt hiszik, hogy e részben az elmebajos nem különbözik az ép elméjűtől. De a nagy többség meg van győződve, hogy bárminő legyen az elmekóros folyamat, a traumatikus sérülések rendkívül könnyen gyógyulnak.

Idézzük még végül Montyel adatait a tetovált tébolyultak erkölcsi előéletéről. Ötvenkilenc beteg közül, kik felől alapos információt bírt szerezni, harminczkettőt talált, azaz 54⁰/₀-ot, a kik tébolyuk előtt büntetve voltak. Severinél ez az arány még nagyobb, teljes 60⁰/₀. Sőt a fentebbi 32 közül 14 visszaeső

volt. Részletezve a büntetés okait, szemérem elleni vétségért volt elítélve 1, testi sértésért 12, lázításért 6, lopásért 7, csavargásért és koldulásért 4, politikai vétségért 2.

A mi e beces kutatásokból kitűnik, az mindenekelőtt az, hogy habár a tetoválás ritkább a tébolyultaknál, mint az épelméjűeknél, s még ritkább, mint a büntetéseknél, de a hol előfordul, ott kétség-telenül bűnös és agresszív hajlamokat árul el a tébolyultnál. Már pedig a veszélyes és az ártatlan téboly jelei ismeretében mind- eddig kétségben van a gyógytudomány s a közbiztonság leg- magasabb érdeke, hogy a büntető anthropologia által ezen jelek ismeretére nyújtott módot megragadja. Kilencz esetben tiz közül az az örült, a ki gyilkol, olyan, a kiről senki sem tételezett volna föl vérengző ösztönöket. Tarthatatlan az az álláspont, mely az emberi test tetoválását a civilizált társadalomban a cziczomáz- kodás ösztönéből akarja kimagyarázni. Ezt már az maga is meg- czáfolja, hogy a tetovált testrészek nem olyanok, melyeket mutatgatni és szemléltetni lehet és szokás. Ha az emberi test tetoválásának mélyebb okait keressük, úgy azokat vagy az ata- vismusban fogjuk feltalálni, mint Lombroso tanítja, vagy pedig a typus fejlődési visszamaradottságában, mint azt Lacassagne s utána Manouvrier kifejtették. De e két elmélet conclusiója ugyan- egy: az, hogy a tetovált anormalis lény társadalmunkban, a ki megmaradt a primitív, az ős vad embernek, s visszamaradt az emberiség fejlődésének lépcsőjén.

—n—d.

* * *

Az új államtudományi kar Lilleben.

Csak nem rég (1892. decz. szám) emlékeztünk meg arról a mozgalomról, mely külföldön az államtudományi oktatás tökéletesbitésén fáradozik és már ismét egy újonnan keletkezett államtudományi iskoláról adhatunk számot. A lille-i jogi facultás oldalán két évi tanfolyammal szervezett államtudományi kar folyó évi november hó 3-án kezdte meg működését és a hozzánk is beküldött program szerint a következő tárgyakat tanítja:

I. évfolyam: Természetjog; Magánjog összehasonlító alapon, különösen a személy- és családjog; Társadalomtan; Köz-